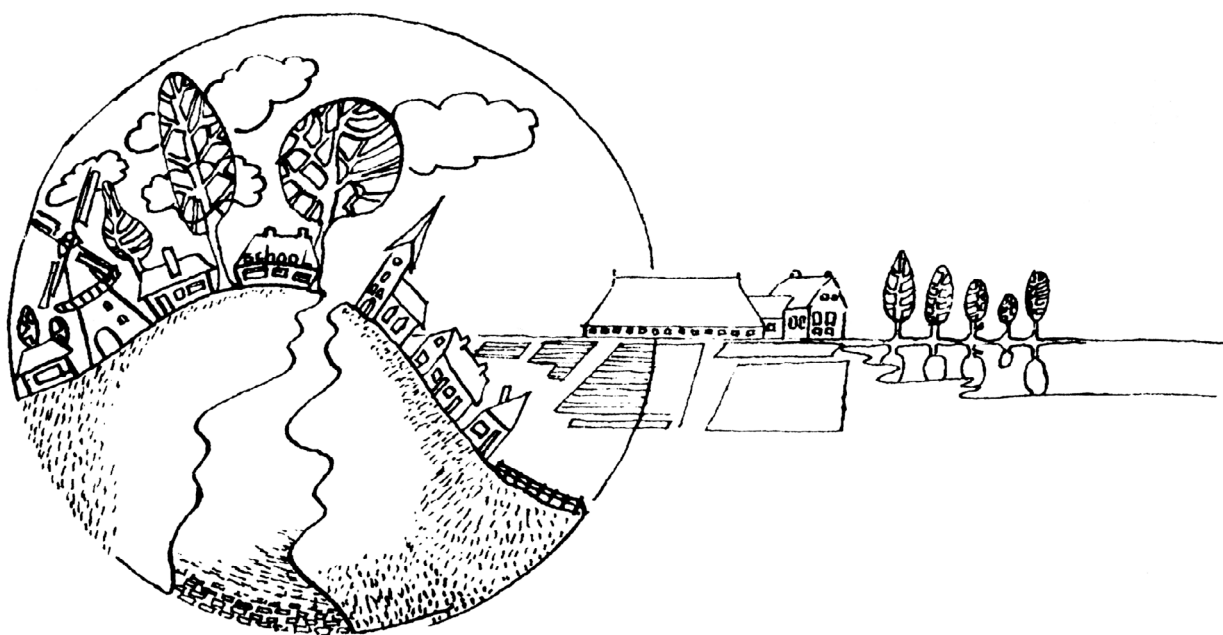

15 december 2019

CONTACTBLAD

Voor Adorp, Sauwerd, Wetsinge e.o
via www.contactblad.info

Informatie Contactblad	2
Diana's Haarstijl	2
Agenda activiteiten Adorp, Sauwerd, Wetsinge e.o.	3
Kerkdiensten	4
Ophalen oud papier	5
Vaste activiteiten	5
Informatie diverse organisaties en instellingen	6
Algemene telefoonnummers	6
Informatie huisarts	7
Gemeentenieuws	8
Mobiel servicepunt mobiliteitshulpmiddelen	9
Het Taalhuis zoekt vrijwilligers	9
Inwoners kunnen kiezen: hoe gaat Het Hogeland afval inzamelen?	11
Jamsessies in Adorp	11
Paddepoelsterbrug t'rug!	12
Agenda Ubbegaheem	13
Prizzentoatsie van nij bouk van dialectschriever Bé Kuipers	14
Kindervoorstelling door theatergroep "de Twee Heeren"	15
Najaarslezing HK Ubbega: leven op de Groninger klei (1700-1900)	16
Mis het niet: toneelvereniging in Sauwerd, Adorp, Winsum en Delfzijl!	17
Steunpunt Adorp-Sauwerd-Wetsinge	18
Stichting Hineni met leuke dingetjes en snert bij de Onstaheerd	18
Fotografisch Geheugen : De Groninger ziekte in Adorp (vervolg)	19
Seniorenfitness	24
UNICEF Nieuws	24

Iedereen sfeervolle feestdagen

toegewenst

en voor 2020 al het goede !

Uitgeven en verschijnen Contactblad

Het Contactblad wordt digitaal uitgegeven via 🌐 www.contactblad.info. Maandelijks verschijnen er twee edities, met uitzondering van juli en/of augustus waarin soms maar één editie per maand verschijnt. De verschijningsdata zijn op of rond de 1e en de 15e van de maand. Inzien en downloaden is gratis.

Aanleveren berichten/kopij en plaatsing

Kopij is de hele maand door aan te leveren. Echter om mee te kunnen in een editie sluit de inlevering op resp. de 10e en de 25e van een maand. Het in elkaar zetten van het blad kost nu eenmaal ook tijd. Kopij die later binnenkomt, gaat mee in de eerstvolgende editie.

Kopij is aan te leveren digitaal via:

✉ contactblad-asw@planet.nl

Plaatsing van kopij

Een ieder die kopij inlevert voor het Contactblad stemt ermee in dat dit openbaar wordt gemaakt in het Contactblad en/of via 🌐 www.contactblad.info. Aan het aanbieden van kopij kan geen automatisch recht van publicatie worden ontleend.

Overnemen van teksten uit het Contactblad/Auteursrecht

Een andere persoon of organisatie die - op wat voor wijze dan ook - een deel of delen van de teksten wil overnemen, vermenigvuldigen, dan wel openbaar maken, dient daartoe contact op te nemen met de betreffende auteur (persoon dan wel organisatie).

Diana's Haarstijl
Haarstylist en wenkbrauwspecialist aan huis

- * thuiskapster
- * overdag en 's avonds
- * mannen, vrouwen en kinderen
- * tot 10km rond Adorp
- * webshop met keurmerk
- * professionele kappersproducten
- * veel natuurlijke producten

bel 06-37331208
bestel op dianashaarstijl.nl

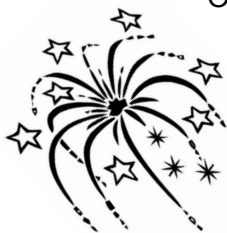
Agenda activiteiten Adorp, Sauwerd, Wetsinge e.o.

Activiteiten onder voorbehoud van niet gemelde wijzigingen.

Meldingen voor deze agenda via ✉ contactblad-asw@planet.nl of twitter 🐦 @Contactblad

december

t/m 24		Keuze mogelijk m.b.t. gemeentelijke afvalinzameling (zie pag. 11)
15	16.00 u.	Jamsessie, 't Witte Hoes te Adorp, eerste uur voor jongeren (zie p. 11)
16		Steunpunt, geen spreker (zie pagina 18)
17	19.30 u.	HKU: korte ledenvergadering, Ubbegaheem te Sauwerd (zie p. 16)
17	20.00 u.	HKU: lezing 'Leven op de Groninger klei (1700-1900), Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 16)
19	20.00 u.	Clubavond Kaartclub Adorp
21	10.00 u.	St. Hineni met leuke spulletjes en iets voor de inwendige mens bij Onstaheerd te Sauwerd (zie pagina 18)
21	14.00 u.	Kindervoorstelling door theatergroep 'de twee heeren' in Artharpe te Adorp (zie pagina 15)
23	10.00 u.	Steunpunt, inloopochtend Ubbegaheem in Sauwerd (zie pagina 18)
25		Eerste Kerstdag
26		Tweede Kerstdag
30		GEEN activiteiten Steunpunt (zie pagina 18)
31		Oudjaarsdag

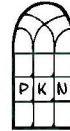
2020

januari

1	00.30 u.	Nieuwjaarscafé in Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 13)
11	21.00 u.	pUBBquiz in Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 13)
26	16.00 u.	Jamsessie, 't Witte Hoes te Adorp, eerste uur voor jongeren (zie p. 11)
31	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', Ubbegaheem te Sauwerd (zie pagina 17)

februari

1	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', Artharpe te Adorp (zie pagina 17)
7	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', De Hoogte te Winsum (zie pagina 17)
8	20.00 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', De Hoogte te Winsum (zie pagina 17)
21	20.15 u.	LAOMAS met blijspel 'Gedonder ien't dorp', De Molenberg in Delfzijl (zie pagina 17)
23	16.00 u.	Jamsessie, 't Witte Hoes te Adorp, eerste uur voor jongeren (zie p. 11)

PROTESTANTSE GEMEENTE
adorp wetsinge sauwerd

Protestantse Gemeente Adorp Wetsinge Sauwerd:

22 dec.	11.00 u.	- ds. K. Dijkstra	
24	21.30 u.	- ds. K.G. Pieterman	Kerstwake, in Adorp
25	9.30 u.	- ds. J. Hommes	Eerste Kerstdag
26	10.00 u.	- kinderkerstfeest	Tweede Kerstdag
29		geen nadere gegevens	
31	19.30 u.	- mw. C. Lanting	Oudjaarsdag

Zie ook adorp-wetsinge-sauwerd.protestantsekerk.net

Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt:

22 dec.	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- ds. P. Zuidema	
25	9.30 u.	- ds. H. van Noort	Kerst
26	9.30 u.	- Kerstfeest met de kinderen	Kerst
29	9.30 u.	- ds. C. van Zwol	
	14.15 u.	- ds. S.W. de Boer	
31	19.30 u.	- ds. H. van Noort	Oudjaarsdag

2020

1 jan.	10.00 u.	- ds. H. van Noort	
5	11.00 u.	- ds. T. Dijkema	
	14.30 u.	- ds. P.L. Voorberg	
12	9.30 u.	- ds. H. van Noort	's ochtends Heilig Avondmaal
	16.30 u.	- ds. C. Kanis	
19	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- ds. W. Jagersma	
26	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- dhr. M. van Heijningen	
2 feb.	9.30 u.	- ds. C.T. Basoski	
	19.00 u.	- ds. H. van Noort	Zangdienst
9	9.30 u.	- ds. H. van Noort	's ochtends Heilig Avondmaal
	14.15 u.	- ds. H. van Noort	
16	9.30 u.	- ds. H. van Noort	
	14.15 u.	- ds. L.G. Boonstra	
23	9.30 u.	- Leesdienst	
	14.15 u.	- Leesdienst	
1 mrt.	9.30 u.	- ds. G.O. Sander	
	14.15 u.	- ds. H. van Noort	
8	9.30 u.	- ds. G. Timmermans	's ochtends Heilig Avondmaal
	14.15 u.	- ds. H. van Noort	
11	19.30 u.	- ds. H. van Noort	Biddag

Voor kerkdiensten zie ook: www.gkvdehoeksteen.nl/

Ophalen oud papier

Onder voorbehoud van wijzigingen:

SIOS

De laatste vrijdag van de maand m.u.v. juli.

Vanaf 18.00 u.

Muziekvereniging Adorp

De eerste donderdag van de oneven maanden.

Vanaf 18.00 u.

MUZIEKVERENIGING ADORP

Vaste activiteiten

Iedere week (NB: wijzigingen voorbehouden, b.v. in vakantieperiode)

dagelijks	Kerk van Klein Wetsinge (zie pagina 20)
bij open winkel	Boekenpost in de Dorpswinkel te Sauwerd
maandag	Karatevereniging Za-kura, training voor iedereen vanaf 15 jaar, in Artharpe te Adorp 18.30-19.45 u.
dinsdag	Muziekvereniging Adorp, repetitie in Arharpe te Adorp 20.00-22.00 u.
puzzeltheek, 14.00-17.00 u. (info ☎ 050-3061743)
Ubbegaheem in Sauwerd (zie pagina 17)
Dansen St. 55+, in Artharpe te Adorp, 13.45-15.00 u.
Gymnastiek voor 55+ in Atharpe te Adorp, 18.45-19.45 u.
RaitdaipRunners Bootcamp-training 19.30-20.30 uur (april-juni / september-oktober)
Gymnastiek voor iedereen in Atharpe te Adorp, 19.45-20.45 u.
Inloopnaaiatelier in Sauwerd, Provincialeweg 10, 20.00-22.00 u.
woensdag	Volleybal Dames 1/2 en recreanten in Artharpe te Adorp
donderdag	Seniorenfitness (georganiseerd door St. 55+), Sporthal Oosterstraat te Sauwerd, 10.00-11.00 u.
Raitdaiprunners, training gevorderden 20.00-21.15 u.
Volleybal heren in Artharpe te Adorp
Inloopnaaiatelier in Sauwerd, Provincialeweg 10, 20.00-22.00 u.
vrijdag	Boekenpost Sauwerd zie pagina 20
Dorpsstafel in Artharpe in Adorp, vanaf 17.30 u.
Dansles in Artharpe te Adorp, vanaf 30 september (zie pagina 18)
UNICEF	Plaatselijk vrijwilligster: Lies Eldring ☎ 050-3061016
🌐 www.unicef.nl voor informatie en producten
maandelijks	
1e maandag	Inleveren boeken voor Boekspot, Artharpe te Adorp 19.00-20.00 u. - maximaal 10 boeken p.p., Nederlandstalig, fictie (romans), in goede staat

Informatie diverse organisaties en instellingen

Buurt- en Thuiszorg / Dagopvang / Mantelzorg / Welzijn

Wegens de veranderingen in de zorg is het nu ondoenlijk om hier actuele informatie te geven. Neem contact op met uw huidige zorgaanbieder of het WMO-loket.

MJD: Mantelzorgondersteuning en Seniorenvoorlichting

✉ m.blom@mjd.nl

☎ 06 4887 4339

Algemene hulpdienst “DE HELPENDE HAND”

✉ helpendehandwinsum@hotmail.com

werkdagen 9.30 - 10.30 u.

☎ 0595 442925

St. Platform Gehandicaptenbeleid

✉ spg.winsum@gmail.com

werkdagen 18.30 - 20.00 u.

☎ 06 1331 7675

🌐 www.gehandicaptenplatform-spg.nl

Advies- en steunpunt huiselijk geweld

🌐 www.ash.groningen.nl / www.steunpunthuiselijkgeweld.nl

☎ 050 3180011

Buro Slachtofferhulp Groningen

☎ 050 3186266

Uitvaart-/begraffenisverenigingen

Bij overlijden contact opnemen met Monuta Groningen

☎ 050 5425962

Uitvaartvereniging Wetsinge-Sauwerd

Secretariaat: Stationsstraat 25 9771 AD Sauwerd

Ledenadministr.: mw. A. Nomden, Oosterstraat 4 9771 AS Sauwerd

☎ 050 3061728

Begraffenisvereniging “De Laatste Eer”, Adorp

☎ 050 3061225

Ledenadministr.: dhr. L.R.Kruijer, De Omloop 2 9774 PX Adorp

Algemene telefoonnummers

Sociale woningbouw Woningstichting Wierden en Borgen (Bedum) ☎ 050 4023750

Onderhoud (ma t/m vr 8.30-12.00 u.) 0800 0236622

Ubbegaheem b.g.g. 06 24 81 86 81 050 3061457

Artharpe b.g.g. 050 3061783 050 3061664

Gas en stroom nationaal storingsnummer 0800 9009

Openbare verlichting melden bij gemeente Winsum telefonisch of via <https://storing.moononline.nl/gemeentewinsum> 0595 447777

Waterbedrijf storingsnummer 050 3688688

Openbaar vervoer reisinformatie 0900 9292

Regiotaxi minimaal 1 uur van tevoren bellen 0900 0911

Regiopolitie 0900 8844

Alarmnummer 1 1 2

S.H. Riazi, huisarts Adorp, Sauwerd, Wetsinge ☎ **3061281**
Burchtweg 6, 9771 BB Sauwerd

🌐 **www.huisartsenpraktijksauwerd.nl**

Alarm 112

maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag 8.00-17.00 u.
woensdag 8.00-12.30 u.

Op woensdagmiddag is de praktijk gesloten.

De huisartsen in Winsum nemen dan voor ons waar.

Bij spoedgevallen op woensdagmiddag kunt u bellen met

☎ 0595 441300

Heeft u een dokter nodig buiten openingstijden?

Na 17.00 uur, in het weekend en op feestdagen kunt u bij spoed terecht bij de Centrale Doktersdienst Groningen

adres: **Van Swietenlaan 2b** 9728 NZ in Groningen

☎ 0900 9229

Uitdeelpost Apotheek Winsum locatie Burchtweg 6 in Sauwerd:

maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag 16.00-17.00 u.; woensdag gesloten

Magazijnuitleen hulpmiddelen:

Meeden 3e Winsum, ma-vr: 8.30-12.00 u. en 13.00-17.00 u.

Certe (bloedafname): elke dinsdag 9.00-10.00 u.

elke donderdag 8.00-8.30 (alleen eigen patiënten)

Spreekuur: op afspraak

Bij voorkeur bellen tussen 8.00-10.00 uur.
De assistent stelt u enkele vragen om de urgentie te kunnen bepalen, dit voor een goede spreekuur planning.

Per afspraak worden 10 minuten gereserveerd. Als u denkt meer tijd nodig te hebben, dit graag aangeven.

Visite aanvragen:

Bij voorkeur voor 10.00 u. bellen.

Spoedvisites:

kunnen de hele dag aangevraagd worden.

Weet u niet zeker of er sprake is van spoed? Overleg het dan met de assistent.

Telefonisch spreekuur:

Indien u telefonisch overleg wilt met de huisarts kunt u dit bij de assistent aanvragen. De dokter belt u tussen 10.00 en 11.00 u. terug.

De praktijkassistenten

Liesbeth van Heeringen, Hermien Tillema en Ellen Buisma maken voor u afspraken en u kunt bij hun terecht voor vragen, adviezen en informatie.

Op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag kunt u tussen 14.00-15.00 uur op afspraak komen voor het **assistenten spreekuur**, graag even melden aan de balie.

Urine onderzoek:

Graag ochtend urine inleveren in een schoon potje met naam voor 10.00 uur.
(Potjes **gratis** verkrijgbaar bij de assistent.)

Herhalingsrecepten:

Lege doosjes en flesjes met etiket (of alleen de etiketten) liefst gebundeld in "het kastje" zetten. U kunt uw herhaalrecept ook telefonisch, of via onze website doorgeven. Voor 10.00 uur gebracht of gebeld betekent twee werkdagen later ophalen bij de uitdeelpost tussen 16.00 en 17.00 u.

Uitslagen

Deze kunt u telefonisch opvragen bij de assistent. Uitslagen zijn in de meeste gevallen na 2-3 werkdagen bij ons bekend.

Wijzigingen van uw gegevens: (gezins)situatie, adres of verzekeringsgegevens graag z.s.m. doorgeven aan de assistent.

Fysiotherapie Sauwerd, Burchtweg 6, Sauwerd

050 3062064

INFORMATIE VIA WEBSITE, FACEBOOK EN NOORDERKRANT

Voor informatie over diensten, openingstijden, vergunningen, raadsvergaderingen etc. zie:

<https://hethogeland.nl>

<https://www.facebook.com/GemeenteHetHogeland>

<https://flippingbook.ndcmmediagroep.nl/nok/> of via <https://www.dekrantvantoen.nl>

ELEKTRONISCH GEMEENTEBLAD

Vanaf 1 januari 2014 is de gemeente wettelijk verplicht een elektronisch gemeentebblad uit te geven en daarin minimaal de algemeen verbindende voorschriften bekend te maken. U vindt het elektronisch gemeentebblad via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl>.

Beschikt u niet over internet? Dan kunt de bekendmakingen in het gemeentehuis inzien.

BERICHTENBOX

Wilt u de aanslagen gemeentelijke belastingen niet meer op papier ontvangen, maar liever digitaal? Ga dan naar www.mijnoverheid.nl en activeer uw berichtenbox. Dit is uw persoonlijke brievenbus waarin u post van de gemeente voortaan digitaal kunt ontvangen. Ook post van andere overheidsinstanties en bijvoorbeeld pensioenfondsen kunt u hier ontvangen. Overzichtelijk, veilig en altijd beschikbaar. U logt in met uw eigen DigiD en kunt vervolgens aanvinken van welke organisaties u digitaal post wilt ontvangen. Is er post, dan ontvangt u een email dat er een bericht voor u klaar staat op MijnOverheid. Was u al aangesloten op de berichtenbox? Zet dan ook nog even een vinkje bij gemeente.

E-MAILSERVICE BEKENDMAKINGEN

'E-mailservice Bekendmakingen' is gebaseerd op een landelijk systeem. Dit is bijvoorbeeld handig voor burgers en bedrijven die qua locatie dicht bij een gemeentegrens liggen. Daarnaast kunt u van meerdere overheidslagen bekendmakingen ontvangen, dus niet alleen bekendmakingen van gemeenten, maar ook van provincies en waterschappen. U maakt een profiel aan op basis van de postcode waar u woont of waar uw bedrijf is gevestigd. Vervolgens kiest u de straal waarbinnen u de bekendmakingen wilt ontvangen. Ook kunt u aangegeven van welke overheden (provincie, waterschappen en gemeenten) u de bekendmakingen wilt ontvangen en als laatste welke type bekendmakingen.

**Buurman, wat
bouwt u nou?**

(BRAND)VEILIGHEID VOOROP!

Het is van groot belang dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen. Maar als het gaat om (brand)veiligheid zijn inwoners die minder mobiel zijn, ook minder zelfredzaam als zij moeten vluchten bij brand.

Ouderen of mensen met een Wmo-indicatie kunnen contact opnemen met Mensenwerk Hogeland. Vervolgens komt er een vrijwilliger langs die samen met de bewoner kijkt hoe de veiligheid in huis vergroot kan worden.

UITBREIDING DIENSTVERLENING OV-AMBASSADEURS

Het college heeft besloten de dienstverlening van de OV-ambassadeurs uit te breiden. Naast de zitting in Uithuizen zijn de ambassadeurs nu ook in Winsum aanwezig. De zitting in Winsum is elke tweede donderdag van de maand van 10.00 tot 12.00 uur in het gemeentehuis. In Uithuizen houdt de ambassadeur elke dinsdag (8.00 tot 14.00 uur) en elke donderdag (8.00 tot 12.00 uur) zitting bij de Stichting Werk op Maat.

De OV-ambassadeurs helpen inwoners die moeite hebben hun weg te vinden in het openbaar vervoer. De ambassadeurs werken op vrijwillige basis. De dienstverlening is gratis.

Mobiel servicepunt mobiliteitshulpmiddelen

Iedereen kan voor kleine reparaties en onderhoud van mobiliteitshulpmiddelen terecht bij een mobiel servicepunt van RSR. De Mobiele Service Bus is te vinden in het centrum van het dorp Winsum tegeonver de bibliotheek op de dinsdag in de even weken van 13.30-16.00 u.

Op www.rsr.nl is de meest actuele informatie over de Mobiele Service Bus te vinden.

COMPENSATIE EIGEN RISICO VERLENGD TOT 31 DECEMBER 2019

De raad van de gemeente Het Hogeland heeft op voorstel van het college besloten dat er voor 2019 weer een compensatie komt voor inwoners met een laag inkomen en hoge zorgkosten. De regeling voor 2019 is gelijk aan de regeling die voor zorgjaar 2018 gold. Die laatste regeling liep op 31 december 2018 af.

Alle inwoners van de gemeente Het Hogeland met een inkomen tot en met 120% van de bijstandsnorm die in het jaar 2019 hun volledig eigen risico hebben verbruikt, komen weer in aanmerking voor een compensatie. Die bedraagt 265 euro. Inwoners kunnen een aanvraag over het jaar 2019 tot 31 december 2020 bij de gemeente indienen. Het formulier daarvoor is te vinden op www.hethogeland.nl (hulp bij laag inkomen, onder de button 'vergoeding eigen risico zorgverzekering')

Het aanvraagformulier is ook beschikbaar bij één van de gemeentelocaties of bij Werkplein Ability (Ubbo J. Mansholtplein 2) in Winsum.

Het ingevulde aanvraagformulier kan samen met de bewijsstukken worden ingeleverd bij een van de gemeentelocaties. Opsturen naar het naar het postadres van de gemeente kan ook.

Het Taalhuis zoekt vrijwilligers

Goede beheersing van taal is voor iedereen belangrijk. Als je laaggeletterd bent heb je moeite met lezen en/of schrijven. Laaggeletterden ervaren vaak problemen, omdat ze bijvoorbeeld moeite hebben met het invullen van formulieren of het begrijpen van informatie van de school van hun kinderen. Met het Taalhuis willen we de laaggeletterdheid in het Hogeland verminderen.

Voor het bieden van de juiste taalondersteuning zoekt Taalhuis het Hogeland enthousiaste vrijwilligers. Taalvrijwilligers gaan één op één of in groepsverband ondersteuning bieden bij het beter leren lezen, schrijven en/of spreken van de Nederlandse taal.

Ben jij:

- Vriendelijk en geduldig
- Heb je hart voor taal
- Vind je het leuk om mensen te ondersteunen bij taal
- Ben je minimaal 2 uur per week beschikbaar
- Ben je per email, app en/of telefoon goed bereikbaar
- Beschik je over minimaal MBO 3 niveau

Vind je het belangrijk dat iedereen kan meedoen in de maatschappij? Als taalvrijwilliger kan je hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

Wil je meer informatie over het Taalhuis kijk dan op www.taalhuis.nl. Ben je geïnteresseerd in de functie van taalvrijwilliger, dan kun je contact opnemen met Jantine Meijer (coördinator vrijwilligers) bereikbaar via j.meijer@mjd.nl.

Meer doen met minder afval

Uitgangspunt: afval scheiden loont

Wat gaat er gebeuren? Dit is het voorstel:

	Grijze container	Wordt gewogen - u betaalt per kilo en per keer dat u de container aanbiedt
	Plastic	Plastic in de grijze container - wordt gescheiden bij en door de afvalverwerker
	Groene container	Legen we vaker en is gratis
	Papier	Onderzoek container aan huis (samen met verenigingen)
	Glas	Goede spreiding glasbakken
	Textiel	Goede spreiding textielbakken
	Luiers	Geen aparte luierbakken meer
	KCA	Gratis brengen - De KCA-route vervalt (niet bij de plusvarianten)
	Grof tuinafval	4x per jaar gratis brengen - op afspraak laten ophalen tegen betaling
	Grof huishoudelijk afval	4x per jaar gratis brengen - op afspraak laten ophalen tegen betaling

U kunt daarbij kiezen uit onderstaande vier varianten:

Variant 1

- **Grijze container:**
1x per 2 weken geleegd
- **Groene container:**
 - ☀️ apr - okt:
1x per week geleegd
 - ❄️ nov - mrt:
1x per 2 weken geleegd

Variant 1 Plus

- **Grijze container:**
1x per 2 weken geleegd
- **Groene container:**
 - ☀️ apr - okt:
1x per week geleegd
 - ❄️ nov - mrt:
1x per 2 weken geleegd

Plus:

- BEST-tas 4x per jaar gratis opgehaald
- KCA-haltes door de hele gemeente
- Onderzoek papierbakken
- Proefpakket wasbare luiers
- Keukenafvalbakje
- Nee-Nee sticker

Variant 2

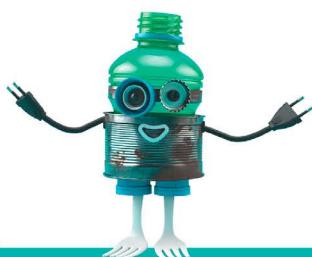
- **Grijze container:**
1x per 3 weken geleegd
- **Groene container:**
1x per week geleegd
- **Papier:**
Onderzoek ondergrondse papierbakken

Variant 2 Plus

- **Grijze container:**
1x per 3 weken geleegd
- **Groene container:**
1x per week geleegd
- **Papier:**
Onderzoek ondergrondse papierbakken

Plus:

- BEST-tas 4x per jaar gratis opgehaald
- KCA-haltes door de hele gemeente
- Proefpakket wasbare luiers
- Keukenafvalbakje
- Nee-Nee sticker

Geef uw voorkeur door op www.hethogeland.nl/minderafval
De raad beslist en wil uw voorkeur weten

Inwoners kunnen kiezen: hoe gaat Het Hogeland afval inzamelen?

Fusiegemeente Het Hogeland gaat per 2021 over op een nieuwe manier van afvalinzameling. Samen met inwoners ontwikkelde de gemeente verschillende manieren om afval in te zamelen. Die moeten helpen de landelijke doelstelling van 30 kilo afval per persoon per jaar in 2025 te halen.

De gemeenteraad wil weten welke voorkeur inwoners hebben voordat een definitief besluit wordt genomen. Die inwoners kunnen nu tot en met 24 december hun voorkeur aangeven op www.hethogeland.nl/minderafval. Dat kan ook in de gemeentelijke locaties.

Afval scheiden loont

Inwoners kunnen kiezen uit vier verschillende varianten. Eén daarvan wordt per 2021 in de hele gemeente ingevoerd. Alle varianten hebben als basis dat afval scheiden loont. Hoe beter inwoners afval scheiden, des te minder kosten daarmee gemoeid zijn. Tweederde van de Hogelandsters wil een systeem met dat uitgangspunt, zo bleek uit het inwonersonderzoek dat de gemeente in het voorjaar hield. Het onderzoek was onderdeel van het traject, 'Meer doen met minder afval', waarin de gemeente samen met Hogelandsters het nieuwe afvalbeleid vorm geeft. Zo ontwierp een groep inwoners in verschillende sessies oplossingen om te komen tot minder afval. Die zijn terug te vinden in de varianten. In totaal reageerden ruim 2100 inwoners het afgelopen voorjaar. De reacties zijn te vinden op www.hethogeland.nl/minderafval.

Kiezen

De vier varianten waaruit inwoners kunnen kiezen, verschillen van elkaar op het gebied van milieueffecten, gemak en kosten. Een animatie en beeldmateriaal moeten duidelijk maken waarin de varianten verschillen. De gemeente zet verschillende kanalen in om inwoners te bewegen een keuze te maken. Dat kan tussen 10 en 24 december. De animatie en het beeldmateriaal zijn ook te zien in de gemeentelijke locaties. Daar liggen ook keuzeformulieren. Verder zijn er speciale inloophmomenten waarbij een 'afvalteam' uitleg geeft, vragen beantwoordt en inwoners kan bijstaan bij het invullen. De raad besluit begin 2020 welke variant wordt ingevoerd. Daarna wordt het systeem verder uitgewerkt.

Nieuw systeem

Huishoudelijk afval wordt in Het Hogeland nu nog de wijze ingezameld zoals die in de vier voormalige gemeenten gold. Ook de afvalstoffenheffing wordt op verschillende manieren berekend. Met het nieuwe systeem wordt dat gelijk getrokken. Gestreefd wordt naar 30 kilo afval per persoon per jaar in 2025. Dat is overigens zonder plastic, metaal en drankverpakkingen. Die componenten worden achteraf gescheiden.

Jamsessies in Adorp

De Culturele Commissie Adorp organiseert tijdens het winterseizoen die weer plaatsvinden in 't Witte Hoes in Adorp. De eerstvolgende jamsessies zijn op 15 december, 26 januari en 23 februari. Al deze data zijn zondagen. De jamsessies beginnen om 16.00 uur, de toegang is gratis. Van 16.00 tot 17.00 uur is het voor de jongeren, daarna voor iedereen!

De jamsessies van de Culturele Commissie Adorp zijn intussen in de regio en zelfs ver daar buiten een begrip geworden. In de loop der jaren wisten steeds meer muzikanten de weg naar deze happenings te vinden om gezellig mee te komen jammen. Lou Leeuw (basgitaar en zang) is iedere sessie als vaste muzikant aanwezig, de samenstelling van de rest van de band verschilt per keer.

Tijdens iedere sessie is er voldoende gelegenheid om alleen, of met een aantal muzikanten, nummers (mee) te spelen. Ook is het mogelijk om als complete band een aantal nummers ten gehore te brengen. Apparatuur en instrumenten zijn aanwezig. Alleen blaasinstrumenten moeten zelf meegenomen worden.

Paddepoelsterbrug t'rug

Paddepoelsterbrug t'rug!

Hallo inwoners van Sauwerd, Adorp en omstreken,

Wilt u ook dat de Paddepoelsterbrug terugkomt en wilt u op de hoogte gehouden worden?

Mailt u dan naar [✉ brugterug@gmail.com](mailto:brugterug@gmail.com)

Facebook: Paddepoelsterbrug t'rug

Dorpshuis Ubbegaheem / Burchtweg 4 / 9771 BB Sauwerd / www.ubbegaheem.com

Agenda Ubbegaheem

1 januari	00.30 u.	Nieuwjaarscafé
11 januari	21.00 u.	pUBBquiz

**Nieuwjaars
Café
00:30 uur**

Prizzentoatsie van nij bouk van dialectschriever Bé Kuipers

Op zotterdag 9 november was t gezellig drok van mensen op boerderij Melkema in Hoezinge, bie Middelsom. Veul bezoekers waren op nuigen van schriever Bé Kuipers iengoan om aanwezig te wezen bie prizzentoatsie van zien nijste bouk 'De zummer van '59, n oogstverhaal oet noadoagen van herenboeren op t Hogelaand'.

Oetraaiken eerste exemplaar van "De zummer van '59". Links Kuipers, rechts Ufkes. Foto is noatied ien scene zet, omdat foto van officiële oetraaiken mislukt was (overbelicht). Op achtergrond is nog te zain dat mensen bouken kopen.

Dit joar is t persies 60 joar leden dat t ook zo'n slim waarme en dreuge zummer was, dij van 1959. Veul oudere mensen zellen heur dat nog wel herinnern. t Verhaal speelt ien dij dreuge zummer en gaat over de ervoarens van de dattienjarige Nanko Doesburg, zien ouders en zien kammeroaden.

Nanko waarkt ien dat joar veur t eerst ien grode vekaanzie op n baauwboerderij op t Hogelaand, soamen mit zien pa. Hai krigt ien zien jeugd en ook op dij boerderij te moaken mit de lest restanten van t standsverschil tussen herenboeren en aarbaiders. Op t end van dij vekaanzie, ien t lest van augustes, is doar t ienhoalen van t riebe koren, dat ien hokken op t laand staat. Doarbie gaat ter wat vrezelk mis.

t Bouk bestaat oet twij dailen, t verhaal van Nanko Doesburg en t ienhoalen van oogst mit ale verwikkelns doar bie, verdaild over 23 hoofdstukken. En tussen t verhaal deur vaaier Intermezzo's, over geschiedenis van herenboeren en aarbaiders op t Hogelaand en de enorme aarmoude en grode riekdom van herenboeren. Doar aan veurof goan nog twij hoofdstukjes, over t ontstoan van t Hogelaand en wat ter apmoal ien wereld gebeurde ien 1959. Bouk is opsierd mit foto's en koarten.

Noa t welkomstwoord deur Jetze Smit van oetgeverij NoordPRoof oet Beem, kreeg eerst nije beheerder van Melkema, Jan Harm Eppinga van t Grunneger Landschap, t woord. Hai vertelde over t waark van t Grunneger Landschap en stukte oet, aan de hand van n levensgrode plattegrondtaiken, hou toukomst van dizze aiwenolde en karakteristieke boerderij der oet zain zel.

t Ontstoansproces van t boek De zomer van '59 wer deur Fré Schreiber (Meester Kriet) via n interview mit de schriever op n humoristische menaaijer oetlegd. Doarnea las Kuipers n gedailte veur oet zien boek. En as leste was doar t oetraaiken van t eerste exemplaar van t boek aan Tonko Ufkes, hoofdredacteur van t digitoale Groninger literaire tidschrift Oader. Ufkes het Kuipers stimuleerd en adviseerd bie t totstandkommen van dit boek.

Tussen de programmoanderdailen deur was der twijmoal n muzikoal intermezzo van de Middelsommer band Mag Wel. Dizze twijmansband (aigelk n drijmansband, bassist was verhinderd) beston oet voader (zang en gitaar) en dochter (zang en mondharmonicoa). Zai speulden en zongen laidjes dij aanpaasd waren aan dizze mirreg. Nostalgische laidjes van o.a. Ede Staal, laidjes over t boerenleven en over t dörp Middelsom. Netuurlek apmoal ien t Grunnegs.

Noa t officiële gedailte was der nog gelegenhaid veur n ienformeel proatje, onder t genot van n drankje en mit wat ien t linkerhaandje. Touglieks werden der bouken verkocht, dij Kuipers op verzuik signeerde.

t Bouk het 128 bladzieden, kost € 15,00 en is vanof 11 november te koop ien boukenwinkels, ISBN 978 90 79742 24 0. Ook is t op te hoalen bie oetgever, NoordPROof Producties, Industrieweg 14, Beem, info@noordproof.nl (Jetze Smit en/of Wieke Horneman).

Bouk is ook te koop ien dörpswinkel ien Saauwerd en bie schriever thoës, Noorderweg 13, Saauwerd. Wel eerst even bellen: ☎ 050 306 1721 of 06 81 35 91 76. Mailen mag ook, ✉ be.kuipers@gmail.com

Kindervoorstelling door theatergroep “de Twee Heeren”

De Culturele Commissie Adorp/Sauwerd/Wetsinge en de Vereniging van Volksvermaken Adorp organiseren zaterdag 21 december in de grote zaal van het dorps huis Artharpe in Adorp een kindervoorstelling “FEEST” door de theatergroep “de Twee Heeren”, de aanvang is 14.00 uur, de toegang is gratis.

Wat zijn dat toch voor vreemde mannetjes met stofjassen aan? En wat doen ze met die blauwe kist? Zou er iets bijzonders inzitten?

“Feest” is een voorstelling voor jonge kinderen. Er wordt nauwelijks in gesproken. De handeling én de visuele elementen zijn heel belangrijk. Met humor, aantrekkelijke muziek en prachtig uitgespeelde grotendeels non-verbale middelen worden situaties uitgebeeld, die voor ieder jong kind herkenbaar zijn.

Najaarslezing HK Ubbega: leven op de Groninger klei (1700-1900)

Graag nodigen wij u uit voor de najaarslezing die deze keer gehouden zal worden op dinsdag 17 december 2019 in het dorpshuis Ubbegaheem te Sauwerd.

Dr. Richard Paping zal die avond voor ons spreken over:

Leven op de Groninger klei: 1700-1900

De lezing behandelt hoe de bewoners van onze kleistreken in de 18e en 19e eeuw in hun bestaan voorzagen. Daarnaast is er aandacht voor belangrijke momenten in hun leven zoals huwelijk en dood. De nadruk zal daarbij liggen op de omgeving van Adorp, Wetsinge en Sauwerd.

Behalve boeren woonden er in de voormalige gemeente Adorp ook een groeiend aantal arbeiders en ambachtslieden. Veel draaide ook toen al om geld verdienen! Goede jaren voor de boeren met veel werk betekende daarentegen vaak crisis en zelfs honger voor de arbeiders en middenstanders. Door de hoge prijzen konden deze mensen onvoldoende brood, gort, vlees en boter kopen voor hun gezinnen. Voorbeelden hiervan zijn de Franse tijd en de mislukte aardappeloogst van 1845-1847.

Niet alleen dreigde altijd armoede en armenzorg, ook lag de dood in Ubbega voortdurend op de loer. Dit gold zowel voor jong als oud, mede door de hardnekkige malaria. Een grote overgang in het leven was wanneer jongens en meisjes trouwden (meestal laat) en een eigen huishouden begonnen. Er werden in Adorp ook regelmatig kinderen buiten de "echt" geboren.

Dr. R.F.J. Paping is als historicus verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, faculteit Letteren, afdeling Economische en Sociale Geschiedenis.

De lezing begint om 20.00 uur en is voor iedereen toegankelijk. De toegangsprijs bedraagt € 4 inclusief een kopje thee/koffie. Leden hebben gratis toegang.

Plaats: Dorpshuis Ubbegaheem, Burchtweg 4 te Sauwerd. Aanvang: 20.00 uur.

Voorafgaande aan de lezing is er een korte ledenvergadering, waarin de begroting voor 2020 aan de orde zal komen.

De vergadering begint om 19.30 uur.

Namens het bestuur van de Historische Kring Ubbega,
Gerta Boonstra (secretaris)

Mis het niet: toneelvereniging in Sauwerd, Adorp, Winsum en Delfzijl!

De voorbereidingen voor de optredens van toneelvereniging LAOMAS zijn in volle gang. Nog een kleine 8 weken te gaan en dan gaat het weer los.

De primeur is voor Sauwerd. Op vrijdag 31 januari 2020 voert LAOMAS in dorps huis Ubbegaheem het blijspel in drie bedrijven op: Gedonder ien't dorp.

De originele titel van het stuk is 'n Hond met veren. De schrijver van dit toneelstuk in drie bedrijven is Bernd Gombold en het is vertaald door Ben ten Velde.

Nog dat zelfde weekend, zaterdag 1 februari, speelt LAOMAS in dorps huis Artharpe in Adorp.

Voor kaartverkoop zie www.laomas.nl.

Een weekend later, op vrijdag 7 en zaterdag 8 februari, staat LAOMAS twee avonden achtereen op het podium van zalencentrum de Hoogte in Winsum.

De kaarten voor deze avonden zijn vanaf 10 december te koop bij Sporthuis Winsum. Of via de Hoogte 0595442846 of info@dehoogte.nl (en 1 euro extra).

De kaarten kosten € 8,50 euro per stuk.

De voorstellingen beginnen om 20 uur.

LAOMAS sluit de reeks met optredens af in theater de Molenberg te Delfzijl en wel op vrijdag 21 februari. Dit optreden begint om 20.15 uur en kaarten zijn verkrijgbaar via de Molenberg.

De spelers van LAOMAS hopen ook dit jaar weer veel mensen een plezierige avond te bezorgen, een avondje lekker uit!

Steunpunt Adorp-Sauwerd-Wetsinge

Het Steunpunt: een plek in de dorpshuizen in Adorp en Sauwerd, waar u terecht kunt voor informatie, diensten, hulp en ondersteuning bij eventuele problemen. Een plek voor een praatje en een kop koffie. Waar gezelligheid en elkaar ontmoeten een belangrijke plaats zijn gaan innemen!

Tijdens de inloopochtenden zijn de vrijwilligers aanwezig om u te helpen bij problemen met tablet, laptop, computer en vragen over de computercursussen.

U hoeft geen lid te zijn van de Stichting 55+ASW.

De ochtenden zijn op de maandagen van 10.00-12.00 u.

16 december: geen spreker

Lezingen zijn populair bij de diverse verenigingen, de sprekers zijn steeds vaker volgeboekt en december is een drukke maand voor iedereen. Het is helaas niet gelukt om voor deze maandag een spreker te boeken.

In 2020 zijn er weer lezingen van o.a. Ben Trip over Bijen en Honing, Anna Kuipers-Orlova over de Sovjet Unie, Tine Glas over de Meldkamer Noord Nederland.

23 december: Inloopochtend in Ubbegaheem te Sauwerd

Tijd voor het praatje van alledag en een kop koffie/thee. Heeft u vragen of zijn er dingen waar u mee zit? Een luisterend oor is ook hier aanwezig. De vrijwilligers van de Digitale Hoek zijn aanwezig om u te helpen met problemen op computer gebied en vragen over de cursussen.

Tussen Kerst en Oud en Nieuw wordt er geen lezing gehouden

Het bestuur van de Stichting 55+ wenst iedereen een voorspoedig en gezond 2020!

Piet Drijfhout, Dick Balk, Trijntje Kruijer, Willy Sikkens, Joke Reitsema,
Fred Neumann en Margriet Kuipers.

Steunpunt inlichtingen en informatie:

Piet Drijfhout	 050 3061960
Dirk Balk	3061663
Trijntje Kruijer	3061318
Margriet Kuipers	3061662

Stichting Hineni met leuke dingetjes en snert bij de Onstaheerd

Op zaterdag 21 december is Stichting Hineni weer op de Onstaheerd tijdens de openingstijden van de winkel, dit is van 10.00-16.00.

Wij hebben weer allerlei dingen gemaakt met onze gasten.

Leuke kerstversiering, kerstcadeautjes, deco voor in uw huis, tassen, vogeltaarten etc.

We hebben koffie met appeltaart en erwtensoep!

U bent van harte welkom!!

Voor meer info www.zorgboerderijadorp.nl

Fotografisch Geheugen

1826/1827: De Groninger ziekte, malaria in Adorp - Deel 1

Het is vrij onbekend dat malaria eeuwenlang in ons land een algemeen voorkomende ziekte was totdat er medicijnen ontwikkeld werden om de veroorzakers te bestrijden. Zo kwam ook in het gebied van de voormalige gemeente Adorp malaria voor. Een enkele keer ontwikkelde deze ziekte zich tot een hevige epidemie, zoals in de jaren 1826/1827.

Hieronder is het tweede deel te lezen van het verhaal dat ik hierover in 2011 gepubliceerd heb in het provinciaal historisch tijdschrift *Stad en Lande* (Jaargang 20, 2011 nr. 2, pp 3-9). Deel 1 stond in het *Contactblad* van 1 december.

Reina de Lange

De Groninger ziekte in Adorp (vervolg)

De slachtoffers in de stad Groningen

In de zomer van 1826 doen zich in de stad Groningen opvallend veel ziektegevallen voor die qua symptomen duiden op malaria. Maar die benaming werd toen niet gebruikt. Men sprak van de “heerschende” of “epidemische” ziekte. De zomerperiode valt bovendien binnen de incubatietijd, mede gezien de gunstige omstandigheden voor de malariamug in het voorgaande najaar. Wat de stad betreft is er tijdens de epidemie veel gedocumenteerd over de symptomen, het voorkomen en de behandeling en/of opvang van de zieken. Dat geeft enerzijds een beeld van het menselijke drama van de zieken zelf¹ en anderzijds de onmacht van medici en apothekers² om hier iets tegen te doen. De genezende effecten van kininepreparaten bijvoorbeeld, waren toen al wel bekend. Maar er valt weinig uit te richten wanneer de grondstoffen om voor de zieken voldoende medicijnen te maken verre van bereikbaar zijn. Bovendien werden ook apothekers en artsen door de koortsen gevelld, waardoor zij hun werk niet konden doen zoals ze gewend waren. De epidemie kost zo’n 10% van de stadsbevolking het leven. Als de oorzaak niet direct de malaria was, dan wel bijkomende complicaties of bevattelijkheid voor andere ziekten wegens algehele verzwakking.

Tot hier toe is de aandacht gericht geweest op ‘crime scene’ stad Groningen, want daarover is in de loop der jaren al veel gepubliceerd. Voor de afwisseling wordt daarom nu de blik gericht op de noordelijk gelegen gemeente Adorp. Ook daar hebben de stormvloeden van februari 1825 zout water het land in gebracht. Het zuidelijk deel van deze gemeente had zelfs last van dezelfde doorbraak als waar de stad door getroffen was. Maar in tegenstelling tot dramatische bevolkingsafname in de stad Groningen in 1826 groeit de Adorper bevolking datzelfde jaar met 0,5 %.

De stormvloeden in de gemeente Adorp

De stormvloeden van februari 1825 hebben ook in de gemeente Adorp, waarvan de westgrens gevormd wordt door het Reitdiep, zeewater het land doen binnenkomen. Ten eerste had deze gemeente aan de zuidkant te maken met de doorbraak vlak boven de stad Groningen bij Blauw Borgje. Deze doorbraak vond namelijk plaats in De Paddepoel, een gebied dat evenals een deel van de gemeente Adorp onder het dijkrecht van Wierum viel.³ Daarnaast is in de gemeente zelf door de hoge waterstand zeewater over de dijk gekomen en werd één dijkgat weggespoeld en een ander zwaar beschadigd. Hoewel de schade aan de dijkboten snel hersteld kon worden, is hierdoor toch een hoeveelheid zout water binnengekomen. In totaal heeft zo’n 30 ha land onder water gestaan. Als schadepost wordt alleen de 12 ha ingezaaid bouwland opgegeven.

1 Baron, W., Het belang en de welvaart van alle ingezetenen: gezondheidszorg in de stad Groningen 1800-1870

2 Schade, H.J.M., *Malaria in Noord-Nederland*

3 Dit gebied wordt onderscheiden in de Hoge Paddepoel en de Lage Paddepoel. De Hoge Paddepoel valt onder Wierum, gemeente Adorp; de Lage Paddepoel ligt aan de stadszijde van het gebied.

Ook bij een inmiddels verdwenen dijkgat tussen Heksum en Wierumerschouw is in 1825 zeewater het land binnengekomen.

Het grasland in de gemeente heeft blijkbaar niet al te veel geleden gehad, want hier kon ook vee opgevangen worden afkomstig uit de omgeving van Heveskes en Oterdum, gebieden die bij de februaristormvloed nog meer door binnenkomend zeewater getroffen waren. Wat de overige schade betreft blijkt uit dat een zekere Hemme Hans de Jonge f 265 krijgt wegens verlies van zijn schip; en Berend Geerts Alting uit Sauwerd krijgt f 10 omdat bij het redden van schapen werd “getroffen door onheilen” en daardoor niet meer in staat is te werken. Hij overlijdt in februari 1826. Maar of dit uiteindelijk het gevolg is van wat hem tijdens de stormvloed overkomen is, is niet bekend. Voor het overige lijken de stormvloed in 1825 zelf geen noemenswaardige gevolgen te hebben voor de gemeente Adorp en haar inwoners.

Groot aantal zieken in 1826

Dat er in 1826 niet alleen in de stad, maar ook in de provincie iets gaande is van een epidemische ziekte blijkt het feit dat de gouverneur des konings in de provincie Groningen een missive stuurt naar de burgemeesters met het verzoek om bij hun artsen te informeren naar de plaatselijke situatie.¹ De burgemeester van Adorp meldt hem hierop dat in die gemeente geen arts woonachtig is. Hij zal zelf verslag doen van de ziekte, daarbij aangevend “zoo als ik deze beschouw als burgemeester”.

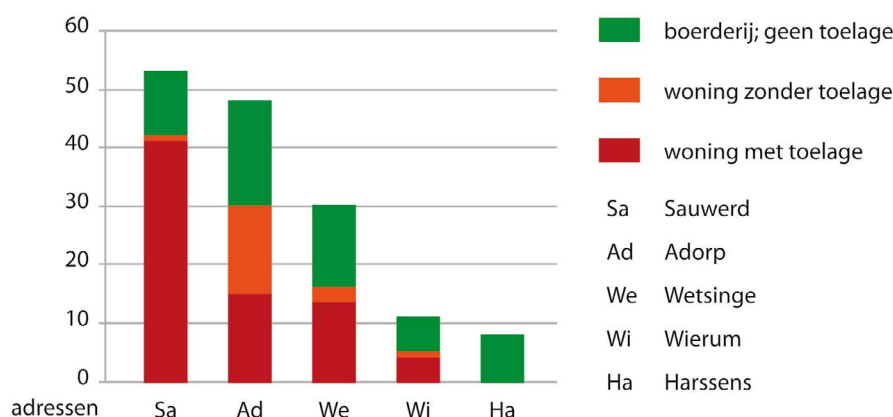
Het enige wat in de gemeente Adorp concreet zicht geeft op de omvang van de rondwarende epidemische ziekte, is een lijst met namen. Deze is eveneens op verzoek van de gouverneur door de burgemeester opgesteld. Het gaat om personen in wier huishouden de ziekte zo toegeslagen heeft, dat men als gevolg daarvan geruime tijd niet in staat is om in het eigen levensonderhoud te voorzien. Als deze lijst inderdaad met de grootst mogelijke terughoudendheid is samengesteld, zoals dringend verzocht is, dan geeft dit een onthutsend beeld.² Want je kunt er van uitgaan dat er veel meer zieken moeten zijn geweest als alle zieken vermeld waren, dus

1 In de stad Groningen was een zogeheten Commissie voor geneeskundig Toevoerzigt, die veel gegevens met betrekking tot de epidemie heeft vastgelegd. In de provincie ontbrak een dergelijke organisatie.

2 De gouverneur des konings in de provincie Groningen meldt in zijn missive aan de burgemeesters om “met de meest mogelijke spaarzaamheid te handelen” en alleen mensen op de lijst te plaatsen die door de “heerschende ziekte” behoeftig zijn geworden. Andere behoeftigen mogen zij hierop niet vermelden. Niet dat er te weinig giften binnengekomen zouden zijn, zo meldt hij, maar de behoefte in de provincie, en vooral de stad Groningen, is zeer groot.

ook degenen die wel voldoende middelen of andere voorzieningen hadden om deze periode door te komen.

De genoemde lijst bevat namelijk 74 namen oftewel evenzoveel huisgezinnen of adressen.¹ De gemeente Adorp telt die tijd zo'n 150 adressen verspreid over Harssens, Wierum, Adorp, Sauwerd en Wetsinge.² Dit is inclusief de boerderijen. Wanneer alle adressen meegerekend worden, wordt op 49% daarvan een toelage verstrekt. Maar blijkbaar kan men zich op de boerderijen nog wel redden, want in de lijst komt geen enkel boerenhuishouden voor. Dit is ook de reden waarom bijvoorbeeld in het gebied Harssens geen toelage wordt verstrekt (zie grafiek).³ De genoemde getroffen personen zijn dan ook allen dorpsbewoners. En dat leidt tot de constatering dat de ziekte in ieder geval op 80% van de gewone huisadressen personen zodanig geveld heeft, dat men geruime tijd tot weinig in staat was. Hierbij moet rekening worden gehouden dat het niet alleen gaat om gevelde huisvaders als kostwinner. Vrouwen droegen doorgaans ook hun steentje bij aan het gezinsinkomen, evenals kinderen vanaf een jaar of 12. Wat dit voor gevolgen heeft gehad voor het sociale en economische leven, is niet bekend. Maar het laat zich raden dat veel activiteiten geruime tijd stil gelegen hebben, temeer er maar liefst 69 adressen zijn met 18 weken toelage. Dat betekent dat de meeste zieken ruim vier maanden uitgeschakeld zijn geweest. Volgens de toelagelijst lijken de dorpen Sauwerd en Wetsinge het zwaarst getroffen zijn met zieken in respectievelijk 98% en 88% van de dorpshuishoudens.⁴

Verspreiding adressen met toelagen over de diverse gemeenschappen in de gemeente Adorp

Toename sterfgevallen

Evenals in de stad Groningen begint zich in de zomer van 1826 ook in de gemeente Adorp een opvallende stijging af te teken in het aantal sterfgevallen. Dit begint in augustus 1826 en houdt aan tot maart 1827. In die periode sterven er 36 inwoners. Vervolgens is voor diezelfde periode een jaar later opnieuw een piek in het aantal sterfgevallen te zien: 28 personen komen te overlijden. Dat wil niet zeggen dat alle overlijdensgevallen aan de epidemie te wijten zijn.

1 Met dank aan Aaltje Miedema-Sikkens voor de bewoners- en adresgegevens.

2 De gemeente Adorp werkte met tienjarentabellen. Gekozen is voor het jaar 1829 omdat dit dichterbij 1826/1827 dan de lijst van 1820. Tussen deze jaren heeft Adorp één adres minder gekregen en Sauwerd er zes meer. In 1829 telt Harssens 8 adressen; Wierum 11; Adorp 48; Sauwerd 53; en Wetsinge 30.

3 Miedema-Sikkens, Aaltje, Reina de Lange, *Harssens: boerderijen en bewoners*

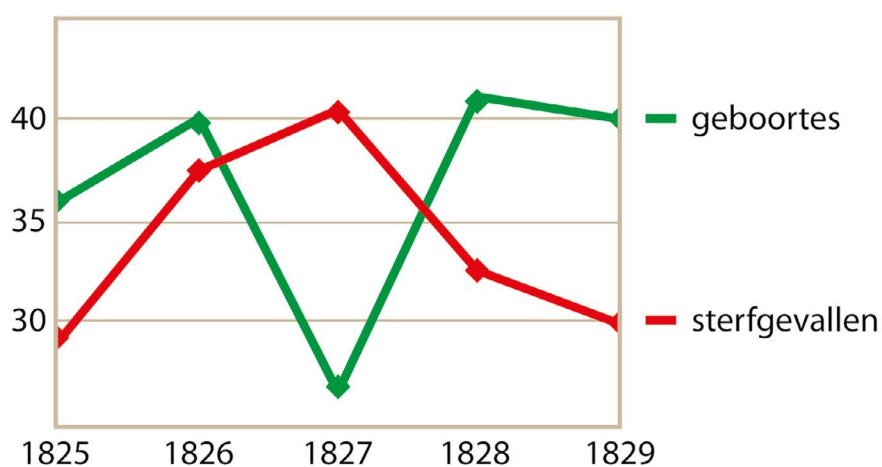
4 De kortsturende uitkering besloeg 5 weken (één adres), daar-na gevolgd door één toelage voor 14 weken en één voor 15 weken; en er zijn twee adressen met 17 weken toelage.

Maar het is opvallend dat er in deze periodes relatief veel personen sterven. Voor de jaren 1820 tot en met 1825 staat voor diezelfde maanden het aantal namelijk gemiddeld op 12 à 13.¹ En die kant gaat het weer op na 1828/1829. De situatie normaliseert zich.

Wanneer nu gekeken wordt naar de relatie met de adressen waarin in 1826 en 1827 vanwege de ziekte een toelage verstrekt is, dan valt op dat van augustus tot en met december 1826 er drie maal zoveel sterfgevallen zijn op de adressen zonder toelage dan met; en in de periode januari tot en met maart 1827 zelfs vier maal zo veel. De ziekte heeft dus veel meer adressen getroffen dan de toelagelijst aangeeft. Het kan niet volledig met gegevens worden onderbouwd (van 17% van de huishoudens ontbreken gegevens), maar het lijkt er sterk op dat de epidemie geen adres heeft overgeslagen.

Naast de toename van het aantal sterfgevallen, is er in diezelfde periode sprake van een sterke daling van het geboortecijfer. Daardoor klappt de grafiek van de natuurlijke bevolkingsgroei in de jaren 1826/1827 volledig om vergeleken met voorgaande jaren.

De bevolkingsgroei die te boek staat voor het jaar 1826 is overigens wel op conto te schrijven van natuurlijke bevolkingsgroei: in 1826 zijn er toch nog 5 kinderen meer geboren dan er personen overleden zijn, dit ondanks de eerste ziektegevallen en een sterke stijging van het aantal doden aan het eind van het jaar. In het jaar 1827 is de bevolkingsgroei daarentegen sterk negatief: er overlijden 28 personen meer dan er worden geboren. Opgemerkt moet worden dat het aantal geboortes in 1827 ook een stuk lager ligt dan in voorgaande jaren. Het zijn er slechts 13 terwijl dat er in 1826 nog 40 waren geweest en 32 in 1825. Enerzijds kunnen de ziekteverschijnselen bij de volwassenen er debet aan zijn dat er minder kinderen verwekt zijn; anderzijds kan malaria leiden miskramen of vroeggeboortes.

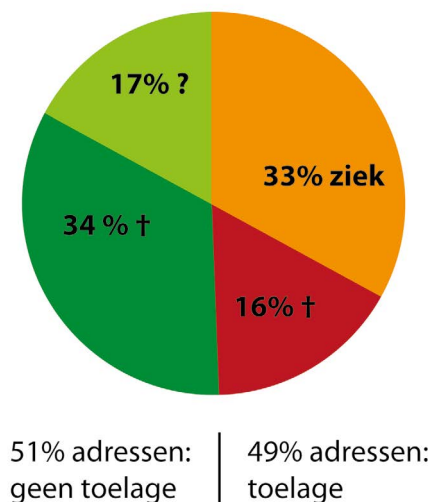
Geboorte- en sterftcijfers gemeente Adorp 1825-1829

Verspreiding

Uit onderzoek naar de verspreiding van malariagevallen in 1825 over de stad Groningen, blijkt dat de epidemie het hevigst gewoed heeft in de noordwestelijk gelegen wijken.² Dit is ook het

1 Opvallend daarbij is dat de periode augustus 1824 tot en met maart 1825 hierbij erg hoog scoort: 20 sterfgevallen. Die doen zich bovendien voor in de maanden voorafgaand aan de stormvloed van februari 1825. Daarna daalt het aantal sterfgevallen de rest van 1825 onder het gemiddelde. Bij gebrek aan medische gegevens is voor de piek eind 1824/begin 1825 geen afdoende verklaring te geven.

2 Ramaker, M, In de ban van de beet: De malaria-epidemie in de stad Groningen in 1826. *Gronings Historisch Jaarboek*

Toelagen en ziekte- en sterfgevallen 1826/1827

stadsdeel dat het dichtst gelegen is bij het gebied dat door de dijkdoorbraak bij Blauw Borgje onder water is komen te staan.¹ Maar het is niet uitsluitend het zuidelijke deel van de gemeente Adorp, dat met diezelfde doorbraak van doen had, dat getroffen is door de epidemie: Sauwerd en Wetsinge hadden verhoudingsgewijs zelfs meer slachtoffers dan het dorp Adorp. Omdat de malariamug een vrij beperkte actieradius heeft – deze mug is geen hoogvlieger en de aanwezigheid van begroeiing of bebouwing belemmert al snel z'n vlucht – zijn de malaria-gevallen wegens hun spreiding over de gehele gemeente Adorp dus niet alleen te verklaren met de dijkdoorbraak bij Blauw Borgje. Ook andere stukken land die onder water zijn gezet hebben blijkbaar goed broedgebied opgeleverd voor de malariamug.

¹ Dat het deel van de stad ten oosten van het Boterdiep er bij de epidemie zeer goed van af gekomen is, geeft aan dat de dam die men in 1826 doorgraven bij de dijkdoorbraak in 1825 er juist voor gezorgd heeft dat het zoute water dat deel van de stad niet kon bereiken en dus behoed bleef voor een heftige malaria-uitbraak.

Bronnen en literatuur

Archief van de voormalige gemeente Adorp m.b.t. de hier beschreven periode.

Baron, W., *Het belang en de welvaart van alle ingezetenen: gezondheidszorg in de stad Groningen 1800-1870* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2006).

Gedeputeerde Staten, Verslag aan de provincie Groningen in de vergadering van 5 juli 1825. Kaaden, J.J. van der, Geschiedenis van de inheemse malaria in Nederland, *Infectieziekten Bulletin*, jaargang 14 nummer 11 (Centrum Infectieziektenbestrijding van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) 2003) 388-393.

Laarman, J.J., *The host-seeking behaviour of the malaria mosquito Anopheles maculipennis atroparvus* (Proefschrift Faculteit der Wis- en Natuurkunde, Rijksuniversiteit te Leiden, Leiden 1955).

Lange, Reina de, *Van Harssensbosch naar Groot-Wetsinge: Ubbega in foto's*. (Historische Kring Ubbega, Adorp/Sauwerd/Wetsinge 2003) 57-59

Miedema-Sikkens, Aaltje, Reina de Lange, *Harssens: boerderij-en en bewoners* (Historische Kring Ubbega, Adorp/Sauwerd/Wetsinge, 2005)

Provinciale Groninger Courant, februari 1825.

Ramaker, M, In de ban van de beet: De malaria-epidemie in de stad Groningen in 1826. *Gronings Historisch Jaarboek* (REGIO-PRojekt Uitgevers/Vereniging Stad en Lande, Groningen 1998) 66-81.

Schade, H.J.M., *Malaria in Noord-Nederland* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 1909).

"Seniorenfitness"

In Sauwerd is elke donderdagochtend gelegenheid om sportief bezig te zijn in de sporthal aan de Oosterstraat. De damesgroep beweegt van 10.00-11.00 uur.

Er zijn een aantal goede redenen om te sporten en te bewegen, zoals:

- Sport en bewegen is goed voor de gezondheid, draagt bij aan zelfontplooiing, doorzettingsvermogen, vriendschappen en sociale contacten.
- Sport en bewegen heeft een gunstige invloed op de ontwikkeling en het herstel van chronische ziekten, aandoeningen en beperkingen.
- Sport en bewegen draagt bij aan een algemeen, lichamelijk, geestelijk en sociaal welbevinden, waarbij een actieve leefstijl wordt bevorderd.
- Sport en bewegen is leuk en je leert er ook nog wat van: spelregels, samenwerken, tegen je verlies kunnen.....
- Sport en bewegen is een belangrijk middel voor het bestrijden van overgewicht bij jong en oud.

Wat doen we zo al in een les?

We starten met een warming-up op muziek, een loop-of wandelvorm waarbij de conditie wordt getraind, lenig makende en spierversterkende oefeningen met gebruik van allerlei kleine materialen op muziek (zoals flesjes gevuld met water, ringen, dynabands, ballen en aerobics). Vervolgens een spel en na al deze inspanning een cooling down om weer lekker bij te komen. Plezier en samen bewegen staan voorop!

Kom gerust een keer gratis meedoen!

Info: Pia Deemter, ☎ 050-3061816 of

Leidster: Corry Westerkamp, ☎ 0595-442983

We hebben het jaar afgesloten met een bedrag van € 357. Overgemaakt naar Unicef, zodat we weer op nieuw kunnen beginnen.

Er zijn 4 breiende/hakende dames en ik maak fotokaarten, die ook bij J. Busquet in Groningen verkocht worden (Zwanestraat 11).

De dames maken sokken / truien / vingerloze handschoenen / sjaals / mutsen / slofjes / tassen.

Onze producten worden (als het kouder wordt) verkocht in het kerkje van Wetsinge en in onze Dorpswinkel.

Wilt u bij mij kijken, dat kan ook.

We willen iederéén bedanken voor het kopen van onze producten. En voor het leveren van materiaal.

We hopen tot ziens, zodat we kinderen die door Unicef gesteund worden kunnen helpen. Met het geld van onze producten.

Lies Eldering. Kerkstraat 16 Sauwerd, ☎ 050-3061016.